

ผลของการใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความตั้งใจใน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดของผู้ใช้ยาเสพติดที่เข้ารับบริการคลินิกจิตสังคม ศาลจังหวัดเชียงใหม่

ทิพากร วงศ์คำปัน^{1*}

นิธิพัฒน์ เมฆขจร²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบความตั้งใจในการเลิกใช้ยาเสพติดของผู้ใช้ยาเสพติดก่อนและหลังการใช้โปรแกรมให้คำปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน และ (2) เปรียบเทียบความตั้งใจในการเลิกใช้ยาเสพติดภายหลังการทดลองของผู้ใช้ยาเสพติดในกลุ่มทดลองที่ใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานกับของกลุ่มควบคุมที่ได้รับการให้การปรึกษาแบบปกติ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ใช้ยาเสพติดที่เข้ารับบริการคลินิกจิตสังคมปี พ.ศ. 2564 ที่ศาลเห็นสมควรแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่มีอายุระหว่าง 19 – 25 ปี และมีความเสี่ยงในการกลับไปใช้ยาเสพติดในระดับปานกลาง จำนวน 12 คน ที่ได้มาด้วยความสมัครใจ แล้วจึงสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (1) แบบสอบถามความตั้งใจในการเลิกยาเสพติด ซึ่งมีค่าความเที่ยงเท่ากับ .93 (2) โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน เพื่อเสริมสร้างความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติด และ (3) การให้การปรึกษาแบบปกติ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที คอกชัน และการทดสอบแมนวิทน์ ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (2) ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน มีคะแนนเฉลี่ยความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดสูงกว่าของกลุ่มควบคุมที่ได้รับการปรึกษาแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ ความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การใช้ยาเสพติด การให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน

Received: April 2, 2022

Revised: May 3, 2022

Accepted: June 18, 2022

¹นักสังคมสงเคราะห์ สถานสงเคราะห์เด็กกำพร้า บ้านกึ่งแก้ว วิทยาลัยเชียงใหม่

*Corresponding author; email: tipakorn.gib@gmail.com

²รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Email: edasmnit@gmail.com

The Effect of Using an Eclectic Group Counseling Program to Enhance the Intention for Cessation of Drug Usage Behavior of Drug Addicts Who Received Services at the Psycho-Social Clinic of Chiang Mai Provincial Court

Tipakorn Wongkunpun ^{1*}

Nitipat Mekkhachorn ²

Abstract

The objectives of this study were (1) to compare the levels of intention for cessation of drug usage behavior of drug addicts before and after using an eclectic group counseling program; and (2) to compare the level of intention for cessation of drug usage behavior of drug addicts in the experimental group, who used the eclectic group counseling program, with the counterpart level of drug addicts in the control group who received normal group counseling. Participants consisted of 12 drug addicts with aged 19 – 25 years, who received services at the Psycho-Social Clinic of Chiang Mai Provincial Court and had the risk at the moderate level to resume drug misuse. They were voluntary to participate in the study, and then were randomly assigned to an experimental group and a control group (n= 6 persons per each group). Research instruments comprised (1) a questionnaire on the intention for cessation of drug usage behavior, with reliability coefficient of .93; (2) an eclectic group counseling program to enhance the intention for cessation of drug usage behavior; and (3) a normal group counseling program. Statistics for data analysis were the mean, standard deviation, Wilcoxon test, and Mann-Whitney U test. The results of the study were as follows: (1) the mean score on the intention for cessation of drug usage behavior of drug addicts in the experimental group after participating the program significantly higher than the mean score before joining the program ($p < .05$); (2) after engaging in the program, drug addicts in the experimental group had significantly higher mean score on the intention for cessation of drug usage behavior than those in the control group ($p < .05$).

Keywords: Intention for cessation of behavior, Drug usage, Eclectic group counseling

Received: April 2, 2022

Revised: May 3, 2022

Accepted: June 18, 2022

¹Social worker in Baan Kingkaew Wiboolsanti Orphanage Foundation

*Corresponding author; email: tipakorn.gib@gmail.com

² Associate Professor, Ph.D., School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University

Email: edasmnit@gmail.com

บทนำ

ปัจจุบันยาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งที่ทุกประเทศต้องเผชิญและยังคงหาแนวทางแก้ไข ปัญหา สำหรับประเทศไทยนั้นสภาพปัญหาเสพติด จากข้อมูลของกรมสุขภาพจิตสภาพปัญหาเสพติด รายงานถึงสถานการณ์ผู้ใช้จ่ายยาเสพติดชนิดใดชนิดหนึ่ง ใน 1 ปี จำนวน 1,400,000 คน ผู้ใช้จ่ายยาเสพติดจำนวน 1,100,000 ล้านคน และเป็นผู้ติดยาเสพติดจำนวน 320,000 คน แต่มีผู้ใช้จ่ายยาเสพติดและผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่ระบบการบำบัดของกรมสุขภาพจิตจำนวน 24,196 คน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลประกาศคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงผลกระทบจากปัญหาเสพติดให้เป็นวาระเร่งด่วน ที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันแก้ไข มีการกำหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาเสพติด ไว้ 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการควบคุมตัวยา และ (2) ผู้ค้ายาเสพติด (Supply) (3) ด้านการป้องกันและแก้ไข ปัญหาผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด (Demand) ในส่วนการป้องกันและแก้ไขที่เกิดจากตัวผู้ติดยาเสพติดนั้น มองว่าผู้ติดยาเสพติดเป็นบุคคลที่มีสุขภาพทรุดโทรม วิตกกังวล ซึมเศร้า ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดสติสัมปชัญญะที่คอยยับยั้ง ความประพฤติกองตนเอง ส่งผลกระทบต่อครอบครัวและสังคมความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเล่นใช้ยาเสพติดหมายถึง กระบวนการทางความคิดที่แสดงถึงการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีสติที่จะแสดงออก พฤติกรรมออกมาแสดงถึงความมุ่งมั่นและทุ่มเทของบุคคลนั้น ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากความรู้สึกนึกคิดส่วนตัวที่มีความเชื่อว่าถ้ากระทำพฤติกรรมนั้นแล้วจะได้ผลทางบวกก็มีแนวโน้มที่จะมีเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรม และกระทำพฤติกรรมนั้นต่อไป ความตั้งใจพยายามในการแสดงพฤติกรรม ความตั้งใจจะมีผลต่อการแสดงพฤติกรรม โดยมีกระบวนการทางความคิด และ ทักษะคิด เป็นตัวกำหนดในการแสดงออกของพฤติกรรม การประเมินผลของการกระทำพฤติกรรมมาจากความเชื่อของบุคคล ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลของ Fishbein & Ajzen (1980, อ้างถึงใน วันเพ็ญ อำนวย กิติกร, 2552)

โปรแกรมการปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน เป็นกระบวนการที่ให้การช่วยเหลือผู้รับบริการที่มีพฤติกรรมใช้ยาเสพติดตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยการให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการปรึกษาทางจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ร่วมกัน เพื่อสนับสนุนให้ผู้รับบริการตระหนักได้ว่าการเปลี่ยนแปลงสามารถเกิดขึ้นได้ด้วยตัวของผู้รับบริการเอง และ มีกำลังใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสมาชิกในการกระทำพฤติกรรมที่ตั้งเป้าหมายนั้นได้สำเร็จ มีความสอดคล้องกับ Corey (2012) ที่ให้ความหมายของการให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานไว้ว่าการให้คำปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานนั้นเป็นการผสมผสานทฤษฎีการปรึกษาอย่างมีจุดมุ่งหมาย ให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้รับการปรึกษา โดยมีแนวคิดในการมองผู้รับบริการ พฤติกรรมของบุคคลสามารถเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ การเรียนรู้จากพฤติกรรมเดิมสามารถทำให้หมดไปได้ และ พฤติกรรมของบุคคลสามารถเรียนรู้และปรับเปลี่ยนได้ เป็นการสร้างกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมาย ตามขั้นตอนการให้คำปรึกษา คือ (1) มีการกำหนดพฤติกรรมเป้าหมาย (2) การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานพฤติกรรมเป้าหมาย (3) การออกแบบเทคนิคมาให้บริการการปรึกษากับผู้รับบริการ (4) การให้คำปรึกษาและประเมินผล และ (5) การยุติการให้การปรึกษา รวมถึงการนำเทคนิคที่หลากหลายต่อ

การนำไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของผู้รับบริการที่เป็นผู้ต้องคดีเกี่ยวกับยาเสพติดในคลินิกให้คำปรึกษาศาลจังหวัดเชียงใหม่

คลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมศาลจังหวัดเชียงใหม่ (Psycho – social Clinic) เป็นโครงการนำร่องที่มีการใช้กระบวนการให้คำปรึกษา ให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ในคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่มียาเสพติดไว้ในครอบครองปริมาณเล็กน้อย ที่ศาลเห็นสมควรแก้ไข บำบัดฟื้นฟู และช่วยเหลือผู้ต้องหา หรือจำเลย เพื่อป้องกันมิให้หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ รวมทั้งหาแนวทางแก้ไขปัญหามาปรับเปลี่ยนมุมมอง ทักษะคิดต่อการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมและครอบครัวได้อย่างปกติสุข โดยใช้กระบวนการด้านการให้คำปรึกษาด้านจิตวิทยาและสิ่งแวดล้อมทางสังคม บริการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้ให้คำปรึกษาที่มีผู้รับบริการเป็นบุคคลที่ต้องโทษในคดียาเสพติด ภายใต้เงื่อนไขของคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม ศาลจังหวัดเชียงใหม่ ได้ตระหนักถึงผลกระทบของพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของผู้รับบริการที่ยังคงต้องได้รับการให้คำปรึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้สร้างโปรแกรมให้คำปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน และนำไปใช้กับในผู้รับบริการที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อให้ผู้รับบริการที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามเป้าหมาย พัฒนาศักยภาพตนเองในการปรับตัวต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความตั้งใจในการเลิกใช้ยาเสพติดของผู้ใช้ยาเสพติดก่อนและหลังการใช้โปรแกรมให้คำปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน
2. เพื่อเปรียบเทียบความตั้งใจในการเลิกใช้ยาเสพติดของผู้ใช้ยาเสพติดระหว่างกลุ่มทดลองที่ใช้โปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานกับกลุ่มควบคุมที่ใช้การให้คำปรึกษาแบบปกติภายหลังการทดลอง

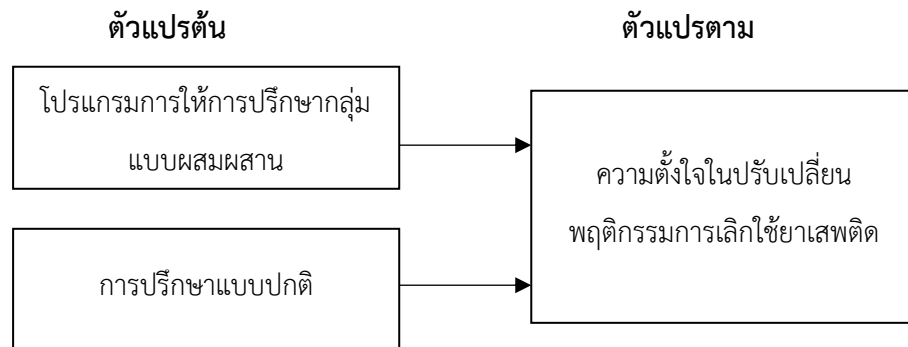
สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้ใช้ยาเสพติดมีความตั้งใจในการเลิกใช้ยาเสพติดสูงขึ้นภายหลังได้รับโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน
2. ผู้ใช้ยาเสพติดกลุ่มทดลองที่ใช้โปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานมีความตั้งใจในการเลิกใช้ยาเสพติดสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ใช้การให้คำปรึกษาแบบปกติภายหลังการทดลอง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีการปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมมาใช้เป็นแนวคิดในการให้คำปรึกษาในโปรแกรมมาใช้ร่วมกับทฤษฎีลำดับขั้นของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และ นำเทคนิคการสัมภาษณ์เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจ มาเป็นตัวช่วยเสริมแรงให้ผู้รับการปรึกษามีเจตนาเชิงพฤติกรรมที่ดีขึ้น รับรู้ใน

ความสามารถของตนเองในการควบคุมพฤติกรรมตามแนวคิดทฤษฎีกระบวนการเสริมพลังอำนาจที่ได้นำเทคนิคมาใช้ร่วมในการจัดกระบวนการกลุ่มแบบผสมผสานด้วย เพื่อนำไปสู่การเกิดเจตคติต่อการสนับสนุนความตั้งใจในการกระทำพฤติกรรมป้องกันตนเองไม่ให้ใช้ยาเสพติด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi – experimental research) โดยใช้รูปแบบกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (Pretest – Posttest Control Group Design)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร เป็นผู้ใช้ยาเสพติดที่เข้ารับบริการ คลินิกจิตสังคม ปี 2564 ที่ถูกศาลเห็นสมควรแก้ไข บำบัดฟื้นฟู บุคคลที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของคำสั่งศาลจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีอายุตั้งแต่ 19 – 25 ปี จำนวน 42 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ใช้ยาเสพติดที่เข้ารับบริการ คลินิกจิตสังคม ที่ถูกศาลเห็นสมควรแก้ไข บำบัดฟื้นฟู บุคคลที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของคำสั่งศาลจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีอายุตั้งแต่ 19 – 25 ปี ที่อยู่ในระดับความเสี่ยงในการกลับไปใช้ยาเสพติดในระดับปานกลาง ปี 2564 จำนวน 12 คนที่ได้มาด้วยความสมัครใจ แล้วจึงสุ่มอย่างง่ายเข้ากลุ่มเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 6 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น คือ โปรแกรมให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน และ การให้การปรึกษาแบบปกติ

2.2 ตัวแปรตาม คือ ความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดใช้ยาเสพติด

3. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ประเภท ได้แก่

3.1 โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน เพื่อเสริมสร้างความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดใช้ยาเสพติด จำนวน 6 กิจกรรม ใช้กับกลุ่มทดลอง

3.2 การให้การปรึกษาแบบปกติ ใช้กับกลุ่มควบคุม

3.3 แบบสอบถามความตั้งใจในการเลิกยาเสพติด จำนวน 14 ข้อ ค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดมีค่าตั้งแต่ .37 – .60 มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .93

4. นิยามปฏิบัติการของตัวแปร

4.1 ความตั้งใจในการเลิกยาเสพติด คือ กระบวนการทางความคิดที่แสดงถึงการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีสติที่จะแสดงออกพฤติกรรมออกมาแสดงถึงความมุ่งมั่นและทุ่มเทของบุคคลนั้น ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากความรู้สึกรู้สึกนึกคิดส่วนตัวที่มีความเชื่อว่าถ้ากระทำพฤติกรรมนั้นแล้วจะได้ผลทางบวกก็มีแนวโน้มที่จะมี เจตคติที่ดีต่อพฤติกรรม และ กระทำพฤติกรรมนั้นต่อไป ผู้วิจัย ศึกษาถึงระบบความคิดที่ส่งผลกับพฤติกรรม มีอยู่ 2 องค์ประกอบ คือ

1) องค์ประกอบที่ 1 การแสดงเจตนาความพร้อมของบุคคลที่มีพฤติกรรมใช้ยาเสพติด หมายถึง กระบวนการทางความคิด ในการพยายามวางแผนป้องกันตนเองที่จะไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่นำไปสู่การเสพยาเสพติด และ ความตั้งใจที่จะไม่เสพยาเสพติด

2) องค์ประกอบที่ 2 การไม่ร่วมกิจกรรมที่นำไปสู่การเสพยาเสพติด หมายถึง กระบวนการทางความคิดที่แสดงถึงการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีสติที่จะแสดงพฤติกรรมปฏิเสธออกมา มีการใช้เหตุผลในการพิจารณา ช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นในความสามารถ ที่จะใช้ความคิดเพื่อแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ ในการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขความล้มเหลวของตนเอง มีความคาดหวังในผลการกระทำของตนเอง มีความตั้งใจในการเลิกยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด จนเกิดพฤติกรรมหยุดการใช้สารเสพติดตามมา

4.2 โปรแกรมการปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน คือ การให้การปรึกษาแบบกลุ่มที่มุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษาที่มีปัญหาในลักษณะคล้ายคลึงกัน มีความต้องการที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของตนเองเหมือนกัน ประกอบด้วยกิจกรรมจำนวน 6 ครั้ง ครั้งละ 120 นาที โดยมีขั้นตอนการให้คำปรึกษา คือ 1) มีการกำหนดพฤติกรรมเป้าหมาย 2) การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานพฤติกรรมเป้าหมาย 3) การออกแบบเทคนิคมาให้บริการการปรึกษากับผู้รับบริการ 4) การให้คำปรึกษาและประเมินผล และ 5) การยุติการให้การปรึกษา กิจกรรมในกระบวนการผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ผสมผสานกัน ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีการปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม มาใช้ร่วมกับทฤษฎีลำดับขั้นของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม รวมถึงเทคนิคการสัมภาษณ์เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจ และแนวคิดทฤษฎีกระบวนการเสริมพลังอำนาจ ที่มุ่งเน้นในการช่วยผู้รับบริการปรึกษา เพื่อนำไปเกิดการเกิดเจตคติต่อการ สนับสนุนความตั้งใจ ในการกระทำพฤติกรรมป้องกันตนเองไม่ให้ใช้ยาเสพติดได้

4.3 ผู้ใช้ยาเสพติด คือ ผู้ต้องหา หรือ จำเลยที่เป็นผู้ใช้ยาเสพติดที่เข้ารับบริการ คลินิกจิตสังคมที่ถูศาลเห็นสมควรแก้ไข บำบัดฟื้นฟู บุคคลที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของคำสั่งศาลจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2564

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1. จัดทำหนังสือผ่านคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ถึงผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการทำวิจัย

5.2. ทำการสุ่มตัวอย่างกลุ่มทดลองอย่างง่าย จากกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ใช้ยาเสพติดที่เข้ารับบริการคลินิกจิตสังคม ที่ถูกศาลเห็นสมควรแก้ไข บำบัดฟื้นฟู ที่อยู่ในระดับความเสี่ยงในการกลับไปใช้ยาเสพติดในระดับปานกลางที่มีอายุตั้งแต่ 19 – 25 ปี ในปี 2564 จำนวน 12 คนที่ได้มาด้วยความสมัครใจ แล้วจึงสุ่มอย่างง่ายเข้ากลุ่มเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 6 คน

5.3. เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ดำเนินการวิจัยตามกิจกรรมโปรแกรมให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน เพื่อเสริมสร้างความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดประกอบด้วยกิจกรรมจำนวน 6 กิจกรรม โดยมีการทดสอบโดยการใช่แบบสอบถามความตั้งใจในการเลิกยาเสพติดก่อนและหลังกิจกรรมกับกลุ่มทดลอง

5.4. กิจกรรมโปรแกรมให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดประกอบด้วยกิจกรรมจำนวน 6 ครั้ง ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 “เราคือเพื่อนร่วมทาง”, กิจกรรมที่ 2 “เส้นทางชีวิต”, กิจกรรมที่ 3 “เรียนรู้จากเส้นทาง”, กิจกรรมที่ 4 “วาดเส้นทางชีวิต”, กิจกรรมที่ 5 “กำลังใจบนเส้นทาง”, กิจกรรมที่ 6 “เส้นทางแห่งการเรียนรู้”

5.5. ทดสอบโดยการตอบแบบวัดตั้งใจในการเลิกใช้ยาเสพติด กลุ่มทดลอง หลังจบกิจกรรม

5.6. ใช้แบบสอบถามความตั้งใจในการเลิกยาเสพติดก่อนและหลังการให้การปรึกษากับกลุ่มควบคุม

5.7. นำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องให้ครบถ้วน เพื่อเตรียมการวิเคราะห์ ข้อมูลโดยใช้วิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบวิลคอกซัน (Wilcoxon Signed Ranks Test) และการทดสอบแมนวิทนี (Mann - Whitney U Test)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้เป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดของผู้ใช้ยาเสพติดกลุ่มทดลองก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดของผู้ใช้ยาเสพติดกลุ่มทดลองก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติด

กลุ่มทดลอง	n	Mdn	Q.D.	The Wilcoxon Matched Pairs Signed Ranks Test	p-value
ก่อนการทดลอง	6	42.00	3.00	2.21*	0.03
หลังการทดลอง	6	56.00	4.00		

* $p < .05$

จากตารางที่ 1 พบว่า ภายหลังจากการเข้าร่วมโปรแกรมการปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน มีคะแนนเฉลี่ยระดับความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดของผู้ใช้ยาเสพติดกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดของผู้ใช้ยาเสพติดกลุ่มทดลองก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดของผู้ใช้ยาเสพติดความระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมหลังการเข้าร่วมโปรแกรมให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติด

กลุ่มทดลอง	n	Mdn	Q.D.	The Mann-Whitney U Test	p-value
กลุ่มทดลอง	6	56.00	4.00	3.10*	0.00
กลุ่มควบคุม	6	43.50	3.00		

* $p < .05$

จากตารางที่ 2 พบว่า ภายหลังจากทดลอง กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน มีคะแนนเฉลี่ยระดับความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ใช้การให้การปรึกษาแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถอภิปรายผลตามสมมติฐานการวิจัย ของผลการใช้โปรแกรมการให้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน เพื่อเสริมสร้างความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดของผู้ใช้ยาเสพติดที่เข้ารับบริการคลินิกจิตสังคมศาลจังหวัดเชียงใหม่ได้ดังนี้

สมมุติฐานข้อที่ 1 พบว่าภายหลังได้รับโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานมีความตั้งใจในการเลิกพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่เป็นเช่นนี้เพราะในกระบวนการของการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยใช้แนวคิดในการจัดกระบวนการกลุ่มแบบผสมผสานที่นำแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ผสมผสานกันรวมถึงเทคนิคมาจัดกระบวนการ ให้มีความสอดคล้องกับ Corey (2012) ที่ให้ความหมายของการให้การปรึกษากลุ่ม แบบผสมผสานไว้ว่าการให้คำปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานนั้นเป็นการผสานทฤษฎีการปรึกษาอย่างมีจุดมุ่งหมาย ให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้รับการปรึกษา ในส่วนโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการปรึกษาทางจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ร่วมกันได้แก่ ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม เป็นแนวคิดพื้นฐานในการจัดกิจกรรม ที่ 1 - 6 ที่ทำให้สมาชิกในกลุ่ม เกิดการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่เกิดจากการกระทำ เรียนรู้เงื่อนไขของสิ่งเร้ากับการเกิดพฤติกรรม ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้ว่าทำอะไรแล้วจะนำไปสู่ผลอะไร เรียนรู้ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมเกิดความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และสามารถเรียนรู้ได้ว่าพฤติกรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ถ้ามีการสร้างเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสม มีความสอดคล้องกับ การให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม ซึ่งมีรากฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้แบบคลาสสิก (Classical Conditioning) ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขผลกรรม (Operant Conditioning) ที่เชื่อว่ามนุษย์ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม และ องค์ประกอบที่สำคัญที่จะเป็นแรงเสริมช่วยให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสำเร็จและคงอยู่กับกลุ่มสมาชิกอีกองค์ประกอบหนึ่งในงานวิจัยที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญ คือ ความตั้งใจ ที่เป็นการแสดงถึงเจตนาที่จะกระทำพฤติกรรมหรือความพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมของผู้ใช้ยาเสพติดที่มีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองในการเลิกใช้ยาเสพติด องค์ประกอบในส่วนของความตั้งใจส่ง ผลต่อการกำหนดพฤติกรรมหรือ มีส่วนช่วยป้องกันพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับกลุ่มสมาชิกที่เป็นผู้ใช้ยาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับ กัลยา ไชยเลิศ (2541) ในการจัดกิจกรรมแต่ละช่วง สมาชิกจะได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการของความคิดที่แสดงถึงการวางแผนที่จะพยายามที่จะกระทำพฤติกรรม ซึ่งความตั้งใจ เป็นปัจจัยการจูงใจในการทำพฤติกรรม เรียนรู้ผลดี และ ผลเสียของพฤติกรรมของตนเอง มองตัวเองในอนาคตได้ว่า ถ้าคงพฤติกรรมที่ได้กำหนดไว้ได้สำเร็จผลจะเป็นเช่นไร เรียนรู้ในความรับผิดชอบในพฤติกรรมของตนเอง ในส่วนลำดับขั้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีลำดับขั้นของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโพรคาสกา และ ไคคลีเมนท์ (Prochaska JO and Carlo Diclemente , อ้างอิงใน นันทา ชัยพิชิตพันธ์, 2556) และ ในส่วนของในขั้นตอนของลดความวิตกกังวลที่เป็นความรู้สึกภายใน ที่มักจะเกิดขึ้น เมื่อต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สมาชิกเคยปฏิบัติมาในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นได้มีการนำการเสริมพลังอำนาจภายใน (Empowerment) ตามแนวคิดของกิบสัน (Gibson, 1995) มาใช้ในการช่วยให้สมาชิก เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ผลดี ผลเสีย จนไปถึงขั้นตอนทางความคิดที่ แน่วแน่ในการระบุพฤติกรรม มองเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความเชื่อ และการเห็นคุณค่าภายในตนเองที่จะสามารถกระทำพฤติกรรมนั้นตามที่ตนเองได้ระบุไว้ได้รวมถึงการลดแรงต้านในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในส่วนการเสริมแรงในการกระทำพฤติกรรมผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจ MI (สังวรณ สมบัติใหม่ และคณะ, 2552) มาใช้กระตุ้นให้สมาชิกและจัดการกับความรู้สึก

กำลังตั้งใจของตนเองได้ ซึ่งเป้าหมายของการของการใช้การสัมภาษณ์แบบนี้ จะเป็นกระบวนการพูดคุยที่ช่วยกระตุ้นให้สมาชิกกล่าวข้อความที่จุดใจตนเอง ข้อความที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ร่วมกับเทคนิคการเสริมแรงในการสนับสนุน กำลังใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสมาชิกในการกระทำพฤติกรรมนั้นได้สำเร็จ

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดของผู้ใช้ยาเสพติด นี้ช่วยส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างเหมาะสม ชักนำให้สมาชิกเรียนรู้และพัฒนาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีแบบแผนประเมินสถานการณ์ในแต่ละช่วงของการเริ่มเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จนนำไปสู่การมีแบบแผนเพื่อมีพฤติกรรมใหม่ในการเลิกใช้ยาเสพติด ผลการเข้าร่วมโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดของผู้ใช้ยาเสพติด จึงพบว่าคะแนนเฉลี่ยความตั้งใจในการเลิกยาเสพติดในระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้นทันที สูงกว่าก่อนการทดลอง

สมมติฐานข้อที่ 2 พบว่า กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน มีคะแนนเฉลี่ยความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ใช้การให้การปรึกษแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ เนื่องจาก ผู้ใช้ยาเสพติดในกลุ่มทดลองมีการจัดกิจกรรมกลุ่ม ที่ได้รับกระบวนการที่ผู้ให้การปรึกษาจัดขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้รับการปรึกษาที่มีปัญหาล้ำคลึงกัน ได้มีโอกาสสำรวจตนเอง ผ่านกิจกรรมภายในโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสาน ที่สนับสนุน กระบวนการคิด สร้างแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดตนเอง โดยมีผู้ให้คำปรึกษาเป็นผู้แนะนำสนับสนุนและให้กำลังใจ ประเมินสถานการณ์ในแต่ละช่วงของการเริ่มเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เรียนรู้เงื่อนไข และ สิ่งร้ายที่จะนำไปสู่พฤติกรรมการใช้ยาเสพติด การรับรู้อุปสรรคในการเลิกยาเสพติด รู้วิธีในการป้องกันตนเอง คำนึงถึงผลดี ผลเสีย ที่เกิดขึ้นกับตนเอง จนนำไปสู่การมีแบบแผนเพื่อมีพฤติกรรมใหม่ในการเลิกใช้ยาเสพติด แต่ในส่วนของกลุ่มที่ได้รับการให้การปรึกษาแบบปกติจากผู้ให้การปรึกษาของคลินิกจิตสังคมศาลจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นไปในลักษณะการตักเตือนเมื่อกระทำผิดให้การแนะนำการป้องกันตนเองไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด ความรับผิดชอบต่อตนเอง การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ แต่ยังคงขาดเรื่องการกระบวนการคิดสร้างแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงตนเอง แบบแผนในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ชัดเจน การฝึกให้ผู้รับคำปรึกษารับรู้สิ่งร้ายหรือเงื่อนไขในการเกิดพฤติกรรม มีความสอดคล้องกับผลวิจัยของ รัชนิวรรณ คำภา (2546) ได้ทำการศึกษา ผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบผสมผสานร่วมกับการใช้กิจกรรมกลุ่ม เพื่อพัฒนาเจตคติต่อการป้องกันการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่น โดยใช้แบบวัดเจตคติต่อการป้องกันการใช้ยาเสพติด ผลปรากฏว่าเจตคติต่อการป้องกันการใช้ยาเสพติดของกลุ่มทดลองเพิ่มสูงกว่ากลุ่มควบคุม ทางสถิติมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยา สามารถสร้างแรงจูงใจสนับสนุนความตั้งใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

การเลิกใช้ยาเสพติด รู้วิธีในการป้องกันตนเอง คำนึงถึงผลดี ผลเสีย ที่เกิดขึ้นกับตนเอง จนนำไปสู่การมีแบบแผนเพื่อมีพฤติกรรมใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง แสดงให้เห็นว่ากระบวนการกิจกรรมของโปรแกรมการให้การปรึกษาเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์สามารถนำมาได้จริงและมีประสิทธิภาพ และ ส่งเสริมบทบาทในการจัดกระบวนการให้การปรึกษาสำหรับผู้ปฏิบัติงานในการให้การปรึกษา ให้กับผู้ปฏิบัติงานในการดูแล ผู้ใช้ยาเสพติดต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้สนใจที่จะนำวิธีการให้การปรึกษาแบบกลุ่มแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดของผู้ใช้ยาเสพติด ไปประยุกต์ใช้ ควรศึกษารายละเอียด ของขั้นตอน และฝึกการใช้เทคนิคต่าง ๆ เพิ่มเติม เพราะ การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเน้นการสร้างประสบการณ์ให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในแนวทางที่ต้องการ

1.2 การใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดของผู้ใช้ยาเสพติด ผู้สนใจที่จะนำวิธีการดังกล่าว ไปใช้ควรศึกษารายละเอียดของขั้นตอน กิจกรรม โดยเฉพาะขั้นตอนการสรุปแต่ละกิจกรรม อาจยืดหยุ่นเวลา ได้ตามความเหมาะสมไม่ควรเร่งรัดเวลาเกินไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการติดตามการศึกษาระยะยาว ถึงการคงอยู่ของพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติดหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกใช้ยาเสพติด

2.2 ควรมีการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เพื่อวิเคราะห์ผลของการใช้โปรแกรมการปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานนี้อย่างละเอียดมากยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมโดยการเปรียบเทียบผลการใช้โปรแกรมการปรึกษากลุ่มแบบผสมผสานเพื่อดูประสิทธิผลระหว่างกลุ่มตัวอย่างแบบรายบุคคลกับแบบกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- นนทา ชัยพิชิตพันธ์. (2556). การบำบัดเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจ: ทางเลือกเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยเสพติด. *ธรรมศาสตร์เวชสาร*, 13(1), 98-108.
- รัชนิวรรณ คำภา. (2546). ผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบผสมผสาน ร่วมกับการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาเจตคติต่อการป้องกันการใช้จ่ายเสพติดของวัยรุ่น. (วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการแนะแนวและให้คำปรึกษา). บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น
- วันเพ็ญ อานาจกิติกร.(2552). *อัตมโนทัศน์ความวิตกกังวลทางสังคม และความตั้งใจเลิกยาของผู้ติดยาเสพติด ในศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการ ปรึกษา). บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่
- สังวรรณ สมบัติใหม่, อภิศักดิ์ วิทยานุกุลลักษณ์ และอรัญญา แพ้จ้อย. (2552). *แนวทางการสัมภาษณ์แบบสร้าง แรงจูงใจ*. สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค: โรงพิมพ์สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- Ajzen, I., & Fishbein M. (1980). *Understanding attitudes and prediction social behavior*. Englewood Chiffs, New Jersey: Prentice-Hall
- Corey, G. (2012). *Theory and Practice of Group Counseling*. California: book /Cole Publishing Company
- Gibson, C.H. (1995). The process of empowerment in mothers of chronically ill children. *Journal of Advanced Nursing*, 21, 1201–1210.